

el testament gironí d'aine bru i pere de fontaines

Sota el títol general de «Un llegat de la cultura mediterrània: el Renaixement», Barcelona ha acollit enguany un conjunt d'exposicions sobre la Florència i la Toscana dels Mèdici a l'Europa del Cinquecento que conviden a la reflexió sobre el pensament, la filosofia i la política renaixentista a través de l'art. L'avinentsa ha estat també aprofitada per mostrar peces significatives de l'art que es produí a Catalunya en aquell mateix moment.

De tot plegat la premsa se n'ha fet ampli ressò i ha estat remarcada també la qualitat de les peces que, procedents de Girona, han enriquit l'exposició sobre «El Renaixement a Catalunya» (1). Així, Joan Ainaud ha escrit que les obres gironines són «valuosíssimes, d'una significació essencial, ja que no solament es tracta de la producció d'artistes locals, sinó d'altres, com Joan de Burgunya, del qual s'ha perdut la majoria de les pintures que va fer a València o a Barcelona».

Girona, efectivament, va ser un centre artístic notable durant els primers decennis del segle XVI. I si el pes de la tradició gòtica dominà en la construcció arquitectònica, en el camp de la pintura la introducció dels nous aires fou un fet renovador, gràcies a la presència i al treball de destacats artistes arribats de més enllà dels Pirineus.

A més a més de Joan de Burgunya, autor de les magnífiques pintures entorn de la vida i martiri de sant Feliu per a la col·legiata del mateix nom (1519-1521), la nostra ciutat enregistrà el pas d'Aine Bru i de Pere de Fontaines, els quals a part de llegar-nos la seva obra (malauradament perduda en el cas de Bru) ens deixaren un document valuós per saber més coses de la seva personalitat humana i artística: el testament.

BRU i FONTAINES ENTRE GIRONA I BARCELONA

Aine Bru o Enric de Bru ocupa un lloc molt destacat en la història de la pintura catalana, ja que és considerat l'introducció del corrent renaixentista al Principat. Aturat primerament a Girona, del seu pas per Barcelona entre el 1502 i el 1507 s'han conservat dues taules procedents del retaule major del monestir de Sant

per
JOSEP CLARA

(1) Entre els escrits periodístics, recordem ací especialment els de Joan Ainaud, «El Renaixement a Catalunya», a **Avui**, 30 de gener de 1983, i de Pere Freixas, «Girona i el Renaixement», a **Punt Diari**, 2 de febrer de 1983.

Cugat del Vallès —ara al Museu de Catalunya— que mostren tota la força expressiva d'aquest pintor que sintetitzava l'expressionisme germànic i la influència de Venècia. Ens referim a les famoses escenes del martiri del sant titular i d'un sant guerrer potser identificable amb Sant Jordi. Sembla ser que l'artista morí poc després d'aquesta estada a Barcelona, puix que una cita del 1510 el dóna ja per difunt i hom apunta la ciutat francesa d'Albi com a lloc probable del seu traspàs.

De Pere de Fontaines (Petrus de Fontibus en llatí) se sap que treballà a Barcelona, on el 1511 —procedent de Girona— pintà les portes de l'orgue de Santa Caterina, i tres anys després, una cortina per a la catedral. Reintegrat a la ciutat de l'Onyar, el 1517 començà el retaule major de la col·legiata de Sant Feliu de Girona, en la realització del qual el sorprengué la mort (1518). S'ha dit que el seu estil és inspirat, pel que fa als esquemes compositius, en gravadors alemanys (Martin Schongauer) i decorat amb elements renaixentistes. Artista més discret que Aine Bru, en el context de Girona devia ser un element prou interessant i renovador. De les portes i bancal del retaule de Sant Feliu, el Museu d'Art conserva mitja dotzena de taules, entre les quals sobresurten les de l'Epifania i del naixement de Jesús (2).

UNA LECTURA DELS TESTAMENTS

Els testaments gironins de Bru i Fontaines —redactats el 19 de gener de 1501 i el 2 de maig de 1507 respectivament— són només això: uns testaments atorgats en un moment de malaltia que fou superada. No van ser, doncs, els darrers que signaren els dos artistes. Però, així i tot, permeten d'ampliar el coneixement que sobre l'obra i la personalitat d'ambdós pintors teníem fins ara.

— **Procedència:** S'ha dit que Aine Bru era originari de la ciutat alemanya de Brun o de la txeca de Brno. El testament, en canvi, ens aclareix que procedia de Limeny, ducat de Brabant. Potser aquesta ciutat podrà relacionar-se amb l'actual de Lummen, municipi belga de la província de Limburg, situat a la vora del riu Démer.

(2) Sobre Bru i Fontaines, vegeu S. Alcolea, «La pintura desde 1500 a 1850», a **Historia de la pintura en Cataluña**, Barcelona, Tecnos, s/d, ps. 153 i ss., i J. Ainaud, «La pintura dels segles XVI i XVII», a **L'art català**, Barcelona, Aymà, 1961, vol. II, ps. 73 i ss.

Pere de Fontaines no era francès, com s'ha dit moltes vegades, sinó flamenc. Procedia de Beytuna, bisbat d'Arras. Béthune és actualment un municipi francès del departament de Pasde-Calais que fabrica calçat i material de rellotgeria.

— **Família i amistats:** Bru era casat amb Joana i tenia un fill anomenat Guillem. La seva esposa és citada entre els marmessors testamentaris i amb ella fra Joan Exarrat O.P., confessor del pintor.

Pere de Fontaines no devia tenir família a Girona, ja que no l'esmenta en el testament. Deuria haver vingut sol a la nostra ciutat, i potser era solter. Les persones de confiança que esmenta com a marmessors eren el prior del convent de Predicadors i l'argenter Antoni Coll.

— **Relacions amb altres pintors:** El testament de Bru només deixa entreveure un possible col·laborador del pintor alemany: Martí Joan, pintor habitant a Girona citat com a testimoni, del qual sabem que era d'origen basc i fill de Joan de Trillo, fuster de Soronsa (regne de Biscaia) (3).

Fontaines, per la seva banda, estava en relació amb una bona colla d'artistes de Girona i de Barcelona. En aquest aspecte el document resulta molt explícit. Entre els pintors són esmentats els que anotem ara mateix:

Aine Bru, habitant aleshores a Barcelona que tenia una pedra de pòrfir de Fontaines. Relacionat amb Bru, Fontaines cita també Joan Gascó, pintor navarrès que traspasà a Vic el 1529, i reconeix que li havia deixat mostres.

Miquel Frou, pintor mallorquí, que havia rebut colors i diners de Fontaines.

Miquelot Soborbi, resident a Barcelona, que havia rebut així mateix diners del nostre pintor.

Pere Rosset, pintor de Monisterol (França), malalt a Girona mateix per causa del morbo (4).

(3) Hem localitzat el seu testament, atorgat el dia 23 d'abril de 1504 davant el notari Cerdà (AHPG, notaria 11.ª de Girona, núm. 98).

(4) El testament de Pere Rosset, datat el 30 d'abril de 1507 i protocolitzat pel notari J. Guilana, revela que aquest pintor havia deixat diners al pintor mallorquí Miquel Frou i que un altre pintor, Joan Fabre, li devia un ducat d'or per feina feta. Fontaines hi és citat com a marmessor (AHPG, notaria 2.ª de Girona, núm. 451).

El naixement de Jesús,
pintat per Pere de Fontaines per a la predel·la de
l'altar major de Sant Feliu
(Foto Mas).

aine bru i pere de fontaines

A part els pintors, Pere de Fontaines reconeixia relacions amb el brodador Guillem Parent, l'argenter Antoni Coll i el fuster Joan Deertica.

— **Béns:** En aquest apartat només podem conèixer dades sobre Fontaines, ja que el testament de Bru no documenta els objectes que posseïa. Tan solament podem dir que tenia empenyorades dues taces d'argent.

Fontaines, malgrat que havia deixat diners a d'altres pintors, no era un home ric i d'una posició despreocupada. Els seus béns no podien ser més modestos: el vestit, uns pocs útils per a exercir l'ofici i poca cosa més. Remarquem que posseïa el llibre *Vitas patrum*, sens dubte

preciós per documentar-se sobre escenes de la vida dels sants.

— **Sentiments religiosos:** Tant Bru com Fontaines estaven en relació amb el convent de Predicadors per raó de la feina que hi executaven en el moment d'arreplegar la malaltia que condicionà la redacció dels testaments. És lògic, doncs, que manifestessin llur voluntat de ser-hi enterrats en cas de morir. També ho és que Fontaines, que no tenia família, oferís la meitat dels seus béns al convent expressat. De tot això, però, no es pot pas inferir una devoció especial d'ambdós pintors vers el sant titular del convent o d'altres que s'hi veneraven.

Taula de l'Epifania, pintada per Pere de Fontaines per al retaule major de la col·legiata de Sant Feliu de Girona.

Bru no sembla un home de sentiments religiosos gaire palesos: ordena que se celebrin les misses que diran els marmessors i deixa 5 sous per a causes pies. Fontaines hi coincideix pel que fa a les misses, i deixa la meitat dels seus béns per a misses i causes pies. Cap devoció especial no es desprèn d'ambdós testaments, els quals tampoc no revelen cap preocupació pels serveis commemoratius (novenes, aniversaris, etc.).

— **Realitzacions artístiques:** Els testaments —i més concretament els annexos que els acompanyen— permeten i ajuden a precisar l'activitat artística dels pintors. Ara, doncs, documentem que Enric de Bru havia cobrat 24 lliures per pintar el retaule de Nostra Senyora del Roser del convent de Predicadors, i que Pere de Fontaines havia pintat un oratori per a la senyora de Galceran de Requesens i tenia també a mig

fer el retaule de l'altar major del convent de sant Domènec (5).

Com ha passat amb tantes altres, totes aquestes pintures s'han perdut; però hem de deduir que tingueren una incidència notable per a la ciutat i per a la història de la pintura gironina. Estem convençuts que pocs anys després un pintor autòcton —Pere Mates—, en tragué ensenyaments positius de cara a la seva obra renaixentista (6).

DOCUMENT 1

Gircna, 19 de gener de 1501. Testament d'Enric de Bru, pintor d'Alemanya. AHPG, M. Renard, notaria 9.ª de Girona, núm. 118.

In Christi nomine, etc. Ego Enricus de Bru, pictor oriundus ville de Limeny, ducatus de Barban, regni Alamanie, nunc Gerunde comorans, detentus infirmitate, etc. in meo tamen bono sensu plenaque memoria meus facio testamentum in quo meos pono et eligo manumissores, etc. dominum venerabilem et religiosum fratrum predicatorum Gerunde, confessorem meum, et dominam Joannam, uxorem meam, quibus manumissoribus meis omnibus insimul dono et confero plenum posse.

In primis, eligo sepulturam corpori meo fiendam in dicto monasterio fratrum predicatorum Gerunde, in illo loco ubi dicti mei manumissores voluerint, quam sepulturam fieri volo noticie dictorum manumissorum [corr: meorum] meorum, tam in missis quam i allis causis piis.

Item, dimitto pro injuriis meis oblitis et incertis quinque solidos distribuendos in piis causis noticie dictorum manumissorum.

In omnibus vero aliis bonis meis mobilibus et immobilibus preterea de quibus, etc. instituo et michi heredes universales facio predictam dominam Joannam, uxorem meam, et Guillelmum de Bru, filium meum et dicte domine Joanna, uxoris mee, comunem, legitimum et naturalem, equis partibus et porcionibus inter eos ad omnes suas suorumque omnimodas voluntates, etc. Et hec est mea ultima voluntas.

(5) També podem afegir-hi que el 10 de juny de 1509, data en la qual revocà el testament, Fontaines es trobava a Cervià de Ter, on sens dubte treballava en una obra per a la parròquia del poble.

(6) Sobre Pere Mates trobareu informació en el nostre treball «Dades inèdites sobre el pintor renaixentista Pere Mates», a **Revista de Girona**, núm. 101 (1982), ps. 317-325. Mates acabà un retaule que Fontaines tenia inacabat a l'hora de la mort, compromès per a Sant Andreu de Roses.

El martiri de St. Cugat,
 tou pintat per Aine Bru
 entre 1502 i 1507.

aine bru i pere de fontaines

Actum Gerunde, die XVIII Januarii anno
 M D I.º.

Testes vocati et rogati huius testamenti sunt:
 Martinus Joan, pictor, Geronimus Coromines,
 argenterius, Fferdinandus Castello, barberius,
 Rafael Llorens, sartor, Petrus Vilar, Petrus Ra-
 fel et Petrus Morell, sutores Gerunde.

Item, dictus testator confessus fuit recepisse
 a priore et conventu dicti monasterii fratrum
 predicatorum Gerunde viginti quatuor libras in-
 solum porrata (sic) precii per ipsum habendi
 pro pictando retrotable beate virginis Marie del
 Roser.

Item eciam confessus fuit debere dicto reli-
 gioso fratri Joanni Exarrat quinedim ducatos
 auri et, ex alia parte, quinque libras ratione mu-

tui pro qua quantitate dictus Exarrat tenet in
 pignore duas taceas argenti ponderis trium mar-
 carum precium restiatur ad voluntatem.

Actum ut supra.

Testes predicti.

DOCUMENT 2

**Girona, 2 de maig de 1507. Testament de Pere
 de Fontaines, pintor flamenc. AHPG, J. Guilana,
 notaria 2.ª de Girona, núm. 451.**

In Christi nomine, etc. Ego Petrus de Fon-
 tibus, pictor oriundus ville de Beytuna, diocesis
 de Ras, en Flandes, infirmus... in bono sensu,
 etc. meum facio testamentum... pono manu-

missores reverendum priorem monasterium predicatorum Gerunde et Anthonium Coll, argenterium Gerunde, quibus dono posse, etc. In primis...

Eligo sepulturam corpori meo fiendam in monasterio predicatorum Gerunde. Et volo celebrari tot misse quod dicti manumissoribus videbunt.

In omnibus vero... facio, etc. heredem dominum Deum et animam meam. Hoc est quod ad medietatem monasterium predicatorum Gerunde et alia medietas distribuatur pro amore Dei in missis et aliis piis rebus noticie dictorum manumissorum. Et hec est mea, etc.

Actum intus monasterium predicatorum Gerunde, die secunda madii MDVII.

Testes vocati et rogati: venerabiles frater Petrus Ysern, praesentatus in theologia, frater Johannes Exerrat, frater Anthonius de Lanes, frater Petrus Emalric, frater Petrus Navarro et frater Michael de Turre, omnes fratres dicti monasterii, et Petrus Comes, chirurgicus civis Gerunde.

Item, fas memòria que dec a l'hereu de mestra Johan Deertica, quondam, fuster de Gerona, VI sous per dos jornals de un home seu.

Item, fas memòria que mestre Guilem, lo brodadador, me deu mig ducat de patrons li havie fets.

Item, me deu Miquel Frou, pintor malorquí qui stava ab mi, qui és are crec en Malorque, III lliures e I sou de préstic e part de colós li he prestades.

Item, dix que dit Miquel Frou deu al Pere Rosset II lliures que li ha prestat de què dix ne li té obligació.

Item, me deu Miquelot Scorbi, pintor qui crec stà a Barchinona, mig ducat de préstic

Item, dix que la senyora muller del senyor don Galceran de Requesens li deu, per un oratori que li he pintat, dos ducats.

Item, dix que lo monastir li ha bestretes III lliures, XVI sous per despesa.

Item, me ha donats fra Ysern X ducats per comprar or e en porrata (sic) dels que m seria degut per pintar lo retaula de l'altar maior.

Item, dix que ha comanats al reverent prior XII reals d'argent e un talí d'argent.

Item, dix que segons Déu e sa consiència del qui és fet en dit retaula de l'altar maior de Predicadós li pertanyen deu liures, de les quals predites lliures vol que sían restituïdes al monastir dites III lliures, XVI sous. E si per ventura no.s volia contentar de dita stòria, sia stimat per persones en semblants coses expertes, e vull que haia star a la stima que aquelles faran.

Item, fas memòria que lo que havie comprat dels deu ducats li havie bestrets dit fra Ysern té lo reverent prior exseptats en gir LX o LXX panyes que ha mesos en l'obre de dit retaula.

Item, dix que la roba de vestir que porta cada dia, e un gipó de ximelot ja usat, e un barret nou de la gorra, e una spasa, e un binoquer, e una semelera, e un sac de malla, lo qual barret e armes dix que són en casa sua, e més hi té arquibanch, una caxa, e una taule petita, e una altra caxeta unt té les sues mostres, e més dix que y ha quatre o cinc mostres qui són d'en Pere de Johan Gascó, pintor qui stà ab mestre Aynay Bru.

Item, dix té en la dita casa un matalàs e un trevesser.

Item, un lit de posts ab una tele de canya-màs de sobre.

Item, dix que té en dita casa una pedre de porfi e de molre colors e una altra a case de mestre Ayna Bru, pintor de Barchinona.

Item, dix té en lo present monastir una flasada cardada nova, de mige forma. Item, dos parells de lansols, ço és, un parell de bones e un altre sotill.

Item, dix que té en la dita casa sua moltes colós bones.

Item, dix que ha pagat a.n Pe[re] Ramon, notari en porrata (sic) del loguer de un any de la casa unt stà, a rahó de IIII lliures, X sous, II lliures, VII sous, e comensa lo loguer lo primer de decembre MDVI.

Item, dix que té mige bote de tenir vi de mestre Guilem brodadador.

Item, una pedre de porfi per molre colors del dit Anthoni Coll e algunes mostres que sab ja lo dit reverent prior.

Item, dix té un libre de stampa apellat **Vitas patrum** en lenga francesa.

Item, dix que té V pedres de bronir encastades ab lo mànechs, de què n.a tres en lo monastir e dues en casa sua.

E més, que n.i ha III o IIII que són d'en Pere Roset qui vuy stà malalt, les quals me ha lexades ab son testament e són en casa mia.

Nota marginal: Die dominica X junii anno MDVIII, dictus Petrus de Fontibus, existens intus ecclesiam de Cerviano certis et causis animi suum movendibus, revocavit dictum testamentum presentibus testibus discreto Anthonio Ponci, presbitero de Cerviano, et Jacobo Penya, sutore cive Gerunde.